

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

פסחים ט"ז עמוד א'

בגמ', העיד רבי יוסי בן יעזר על כו' ועל משקה בית מטבחי' דכן.

ופירש"י, שאין למשקין טומאה בעולם מדאורייתא, ואפילו לטומאת עצמן [וכו', ולכך העיד וכו' על משקה בית מטבחיא שהוא טהור] "על משקין של בית המטבחים שבעזרה, כגון הדם והמים, שהן דכן שאינן מקבלין טומאה, אלמא טומאת משקין דרבנן, ובהני לא גזרו משום הפסד קדשים".

א. והקשה חכם אחד להגאון ה'שואל ומשיב' (מהדו"ק ח"ג סי' מ"ב), **אם כן מה היה הנס בחנוכה שמצאו פח אחד של שמן טהור, דכל השמנים האחרים שהיו במקדש טומאו על ידי היוונים, והלא אף רבנן לא גזרו טומאה על משקין בבית המקדש, והיו יכולים להדליק בכל השמנים שהיו שם.**

ומתוך השואל ומשיב כמה תירוצים, ונביא רק ארבעה מהם: א). "לפענ"ד לא קשה, דהרי אמרו בע"ז דף מ"ב **דבאו בה פריצים וחללה, דמכיון שבאו בה פריצים נתחלל מקדושתו, ועיין שם בר"ן דאף קדושת הגוף הי' לו פדיון כיון שבא אחז וחללה, ועיין בשעה"מ פ"א מאיסורי מזבח בסופו מ"ש בזה, וא"כ שפיר נפקע הקדושה ושוב נטמאו כל השמנים וזה ברור.** והיינו שבעת שהיו שם היוונים, נתחלל מקדושת ביהמ"ק, והיו כשאר מקומות, וחל עליה גזירת משקים דרבנן.

וכ"כ בספר **תכלת מרדכי** להגאון המהרש"ם ז"ל (פר' מקץ) הביא תירוץ זה מהגאון היעב"ץ במור וקציעה, דכיון דבאו פריצים - היונים לביהמ"ק, הם חיללו את הקדושה וממילא קיבלו השמנים טומאה. וכתב הגאון המהרש"ם לברא בזה מה שאומרים בפיוט "מעוז צור": יונים נקבצו עלי - ופרצו חומות מגדלי וטמאו כל השמנים. והיינו דכיון דפרצו חומות מגדלי - ובאו פריצים וחללה. עי"ז טמאו כל השמנים. דבלא"ה לא היו השמנים מקבליים טומאה שהרי משקין דבי מטבחי' דכן וכנ"ל ודו"ק.

וביותר כתב השו"מ: ב). "ולפי מה שכתב הפרי חדש באו"ח סי' תר"ע (סק"א) בשם הרא"ם **דנעשה הבית בית עכו"ם בעבודה זרה** שהכניסו היונים שקץ למזבח אזי **נטמאו כל השמנים לתקרובת עכו"ם**, ובהא א"ש בפשיטות שנטמאו כל השמנים בביהמ"ק מתקרובת ע"ז. אבל באמת תמה הפר"ח עליו, **והנני יוסיף להפליא דבשו"ת הרא"ם בעצמו** ח"א הובא במ"א סי' קנ"ד ס"ק י"ז כתב ככל דברי הפר"ח וצ"ע".

ובאמת מה שהקשה השואל ומשיב על הפרי חדש, שברא"ם עצמו מפורש להיפך, בעניי לא זכיתי להבין דבריו, דהמעין בפרי חדש בפנים יראה דזה דברי עצמו ולא הביאו מהרא"ם, ולהיפך הוא כותב שברא"ם לא כתוב כך, וז"ל הפרי חדש: "ועוד י"ל, שמסתמא הכניסו שם עכו"ם, ותנן במסכת מדות (פרק א משנה ו), מזרחית צפונית בה גזזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון, ומפרשין בפרק רבי ישמעאל [עבודה זרה נב, ב] ששקצום לעכו"ם. א"כ מסתמא נטמאו כל השמנים לתקרובת עכו"ם. וכתב הרא"ם ז"ל בהגהותיו לסמ"ג הלכות חנוכה (כה, ב אות כ - ל), אבל ליכא למימר דמההיא דפרק רבי ישמעאל משמע שכבר נהיה הבית ההוא בית עכו"ם, ותניא בתוספתא במסכת זבים [פרק ה הלכה ז] כלי חרס שהכניס אוירן לבית עכו"ם טמאים, והאריך בזה, יעויין שם. ודברי תימא הם [וכו', עעו"ש בפר"ח שמקיים פירושו ותמה על הרא"ם]."

עוד כתב השו"מ: ג). שאחר שכתב התשובה, היה אצלו לימים אחדים הספר שו"ת **"תשובה מאהבה"** ח"ב, ושם בהגה' להלכות חנוכה הביא קושיא זו בשם הגר"ר **משה לייב קאסוויטץ** צ"ל, ומתוך, די"ל שהשמן נטמא בעודו קרוש, ובמילא לא היו משקין אלא אוכלין. וכתב השו"מ שכעת אין הספר תח"י, אבל תמה הוא, אי השמן נחשב לאוכלין, היאך הוכשר לקבל טומאה, והלא צריך שיהיה משקין שיכשירו אותו. ומנסה ליישב, דכוונת התשובה מאהבה היתה, שהשמן הובא לביהמ"ק בעודו קרוש, ואף שאחר כן נימוח ונעשה משקה, לגבי דין טומאה ישאר דינו כאוכל ולא כמשקה, ויכול לקבל טומאה, עיי"ש.

ויש להוסיף, דאולי אפשר לדייק בדברי השו"מ מלשון רש"י בסוגיין שהבאנו לעיל, שכתב משקין כגון דם ומים, ולא כתב יין ושמן, דיון ושמן יכולים להיכנס לביהמ"ק גם בקרוש, ואח"כ יהיו נימוחים ובכה"ג יקבלו טומאה, אך בדם ובמים לא שייך שיהיו קרושים מלכתחילה.

ואולי בלאו הכי יש לדייק ברש"י, שדווקא **דם ומים** הם בכלל **משקה בית מטבחיא** ובהא לא גזרו חכמים טומאה משום **הפסד קדשים** כמו שדייק רש"י, **אך ביין ושמן** אולי גזרו טומאה, דאף אם הם **יטמאו** לא יהיה הפסד קדשים, מלבד המשקים עצמם שנטמאו, וכפ"י **רש"י ותוס'** במנחות (ט"ו:), שניסוך המים מעכב בקרבן ואינו יכול לבוא לבדו לאחר זמן, וניסוך היין יכול להביא לאחר זמן, וכן מבואר בירושלמי סוכה (פ"ד ה"ו), וביאר הגרי"ז (פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ה), שנסכי מים הוא **חובת הזבח**, ונסכי יין הוא **חובת המקריב** עיי"ש שמבאר שי' הרמב"ם גבי נסכי עכו"ם, וא"כ רק במה שהוא חלק מהזבח והקרבן, וע"י טומאתו יפסדו הקדשים בעצמן, לא גזרו רבנן טומאת משקין, ודו"ק.

ובאמת שהמעין בפירושו המשניות לרמב"ם (עדויות פ"ח מ"ד), יראה שהרמב"ם כתב להדיא, שתקנה זו היא **רק על דם ומים**, ורק על מקום המסויים בביהמ"ק שהוא בית המטבחים שבו מתעסקים בקדשים, וא"כ לפי"ז בוודאי היו צריכים לחשוש **לשמן** שלא היה **בבית המטבחים**.

בסוף דבריו כתב עוד השו"מ: ד). **הלבוש** בסי' תר"ע כתב, שהחשש היה שהיוונים עירבו שמן טמא שלהם בשמנים של שהיו שם, וכשמצאו פח חתום בחותמו של כה"ג ידעו שבו לא עירבו, ולפי"ז לק"מ דהיכא שנתערב משקה טמא, בוודאי גזרו גם על משקין בביהמ"ק, עעו"ש.

ולא זכיתי להבין תירוץ זה, דהלא התוס' (שבת כ"א. ד"ה שהיה) כתבו וז"ל "שהיה מונח בחותמו של כה"ג - אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים צ"ל שהיה מונח בחותם בקרקע **שלא הסיטו הכלי**", ומדבריהם משמע דהבינו בפשיטות שכל השמנים נטמאו ע"י איזה טומאה, אלא שהיה קשה להם דאם תאמר שכבר נגזרה הגזירה שהעכו"ם יהיו כזבין א"כ כיצד לא נטמא אותו פך בהיסט. וא"כ לשיטת התוס' עדיין צ"ב באיזה טומאה וע"י מה נטמאו, דודאי לא היה על ידי עירוב שמן טמא וצ"ע.

מן הענין לציון, שהמעין בתוך דברי 'תשובה מאהבה' הנ"ל (ח"ב, דף מ"ד). הוא כותב שם, **שבילדותו** שמע הקושיא מהרב הנ"ל, והשיב לו אז כהנ"ל, אך אחר שעיין בזה ראה שיש ליישב הקושיא **בהרבה דרכים ואמ"ל**.

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

בגמ', מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שנאמר על הארץ תשפכנו כמים וכו'.

[ב. וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהל' פסולי המוקדשין הלכה ל"ו) וז"ל: "וכל דם הקדשים אינו מקבל טומאה כלל, שנאמר בדם על הארץ תשפכנו כמים, דם שנשפך כמים הוא הנחשב כמים ויקבל טומאה, אבל דם קדשים שאינו נשפך כמים אינו מקבל טומאה".

והקשה **הלחם משנה** (שם) דהא (בפ"י מהל' טומאת אוכלין הט"ז) כתב הרמב"ם דדם הקדשים והמים שמשמשים בהם בבית המטבחים שבעזרה טהורים לעולם ואינם מתטמאין ולא מכשירין, **ודבר זה הלכה מפי הקבלה וכו'.** והוא כדברי רב פפא לקמן (י"ז:) דהלכתא גמירי לה, וא"כ מה הביא כאן קרא דעל הארץ וכו', הא הוי הלכה למשה מסיני. וכן הקשה **השפת אמת** (להלן י"ז. ד"ה משקי), ותירץ דאיצטריך קרא להכי דיצא דם הקדשים ונטמא, דבכה"ג במים טמאים ומטמאין כדאיתא להלן (י"ז ע"א), אבל דם שיצא לא חל עליו טומאה כיון שאינו משקה מאחר שאינו נשפך כמים אחר שנתקבל בכלי עיי"ש. וב'**אבן האזל**' (רמב"ם שם הל"ו) כתב לבאר, דבאמת הרמב"ם (בפ"י המשניות שם) כתב, דהקרא דעל הארץ תשפכנו הוי רק אמסכתא, והעיקר הוי ההלכה, עיי"ש שמקשה על הלח"מ.

[ג. ועו"ל, דהנה יש לחקור בהא דילפינן מקרא דדם קדשים אינו מכשיר ואינו מקבל טומאה, האם נתחדש בזה דם שאינו נשפך כמים אין עליו דין משקה, ולכן ממילא אינו מכשיר ואינו מקבל טומאה, או דבאמת הוי משקה, ורק דהוי גזה"כ דאע"פ דהוי משקה, אינו מכשיר, ואינו טמא. ונראה דאפי' אי נימא דהלימוד מהקרא דתשפכנו כמים הוי דדם קדשים לא הוי משקה, זהו רק אם נימא דהלימוד הוא באמת מהקרא, דבזה יש לומר שפיר דהיקש דקרא למים הוא, דבאינו נשפך כמים לא הוי משקה כלל. אבל אי נימא דהא דדם ומשקה דבעזרה טהורין הוי מהלכה למשה מסיני, בזה ודאי מסתבר דההלכה היתה דאף דהוי משקה, אפ"ה אינו טמא, וקרא הוא בדם שאינו נשפך כמים.

פסחים ט"ז עמוד ב'

[ד. אי' **בחיזושי הגרי"ז** (מנחות כ"א. ד"ה אדכרתן מילתא) "הקשה **הגר"ח** דבפסחים (דף ט"ז ע"ב) איתא על מה הציץ מרצה על דם שנטמא, ופריך בגמרא (בע"א) הלא משקה בית מטבחיא דכן ע"כ, ואם נאמר [כמבואר שם בגמ' מנחות] דדם שקרש ראוי לזריקה, א"כ הלא מצינו שפיר דם שנטמא כי הדין דמשקה בית מטבחיא דכן לא נאמר רק על אותן דברים שיש עליהן שם משקה, אבל אם שם אוכל עליהם שפיר מקבלים טומאה, ואיתא בתוספתא טהרות (פ"ב ה"ג) שדם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה חישב עליו לאוכלו מטמא טומאת אוכלין חישב עליו למשקה בטלה דעתו אצל כל אדם, ונראה מזה דדם שקרש יכול להיות אוכל וממילא יכול להטמאות טומאת אוכלין ושפיר צריך על זה ריצוי ציץ" עו"ש בתירוצו.

[ה. ומרן ראש ישיבת טשעבין **הגר"ש שניאורסון** זצ"ל שמע קושיא זו כשלמד בישיבת חכמי לובלין מחותנו לעתיד **מרן שה"ת מטשעבין** זצ"ל, ותירצה בבחורותו בכמה דרכים (המו"מ נדפס ע"י בקובץ זרע ברך עמ' רכ"א) וז"ל: שמעתי מהרב הגאון מטשעבין שליט"א קושיא בשם הרב הגאון ר' חיים הלוי מבריסק זצ"ל [וכו', ומביא הקושיא הנ"ל], ע"כ קושייתו. ונ"ל לתרץ עפ"י דברי התוס' דחיבת הקודש אינו עושה שני פעולות לעשות מאינו אוכל אוכל וגם שיוחשב כהוכשר זה לא אמרינן, וא"כ בשלמא בעצים ולבונה נוכל לומר דמטמאי משום חיבת הקודש וכגון שהוכשר קודם שיתקדש, אבל בדם שנקרש אף דחיבת הקודש יוכל לשווי כאוכל מ"מ הלא לא הוכשר, ועתה לא יוכל להתכשר לדעת הרמב"ם דהכשר בעי דעת בעלים ובקדשי קדשים ליכא בעלים כמו שהאריכו האחרונים בזה, וא"כ לא יוכל לאוקמי בכה"ג.

אולם זה אינו דעדיין תיקשי לשיטת שאר הראשונים דהכשר לא בעי רצון הבעלים, ועוד דבע"כ שתי סברות הנ"ל דחיבת הקודש אינו עושה שתי פעולות ודבר קודש אינו מקבל הכשר, בע"כ סתיר זה את זה, דא"כ איך משכחת לה חיבת הקודש בעצים ולבונה הלא לא הוכשרו, ואין לומר דמירי בהוכשרו קודם שהוקדשו דאז הו"ל בעלים כנ"ל, זה אינו, דקודם הקדש דלא היה על העצים שם אוכל לא מקבל אז הכשר, כיון דההכשר תלוי בקבלת טומאה וכמו פירות מחוברין ודגים חיים וז"פ, וא"כ לא נוכל לבנות על ב' ההקדמות יחד כיון דע"כ חלוקים הם. ונ"ל לתרץ באופן אחר, דהנה הא דציץ מרצה על טומאה הוא משום דמצינו טומאה הותרה בציבור כמבואר בגמ' ובתוס' דטעם זה דוקא, והנה אם נאמר דדם קדשים אין מקבלין טומאה משום דאין טומאה למשקין כל עיקר ורק בנקרש טמא, א"כ אם נקרש דם ונטמא הרי יש עצה להמסת הדם ושוב יטהר, וא"כ גם בדם של קרבנות ציבור בכה"ג לא הותרה דאפשר למיעבד בטהרה, והוא כמו היכא דאיכא טהורים באותו בית אב דמהדרינן על טהורים, וא"כ בכה"ג אחר שיקרש ונטמא איך הציץ מרצה בקרבן יחיד, ולא רצתה הגמ' לאוקמי בכה"ג. ואין לומר דא"א להמחות הדם ויטהר משום דעדיין מטמא דנגע בעצמו בעודו היה קרוש וכמבואר בש"ס בכמה דוכתי, זה אינו, דאם אין טומאה למשקין כל עיקר א"כ לאו בר קבלת טומאה הוא כלל, ואף דמצינו דאין זריעה להקדש ומי החג שננטמא אף שמתטהר פסולין להקדש, י"ל דזה רק אליבא דאמת דמשקין מקבלין טומאה א"כ הוי מעלה לגבי הקדש דאף לאחר זריעה נשאר שם טומאה עליהם, אבל אם נאמר דאין טומאה למשקין כל עיקר א"כ אין עליהם שם טומאה בעולם כלל.

עוד י"ל עפ"י המבואר בסוכה אתרוג של תרומה לא יטול מפני שמכשירה, וא"כ תיקשי אם נאמר דאין טומאה למשקין כל עיקר איך כתבה תורה'ק ולקח ונתן דילפינן מיניה דמותר להקריש דם קדשים, והלא עי"ז יקבל טומאה, ובע"כ למ"ד אין טומאה למשקין כל עיקר יסבור דחיבת הקודש דרבנן כשיטת רש"י ודלא כשיטת התוס', וא"כ לא קשה. עכ"ד ראש הישיבה הברכת שמעון זצ"ל.